

ТЕМА ЧИСЛА: ШАНСИ ТА РИЗИКИ ДЕМОКРАТІЇ

Переднє слово

Нині широко відоме висловлювання, яке приписують Вінстону Черчиллю: «Демократія — найгірша форма урядування, за винятком усіх інших». Гадаю, далеко не всі з цим афоризмом погодились би. І насамперед з ним не погодилась би більшість підданих, які живуть в умовах економічно успішних диктатур. Демократія — це не лише розгортання проекту ринкової економіки, але й розгортання проекту свободи, що далеко не завжди є для індивідів вищою цінністю. Примітно, що серед лідерів списку «щасливих країн» чималу кількість становлять країни з деспотичними або умовно демократичними режимами. Проте парадоксальним чином мантри про демократичні чесноти у XX столітті перетворилися на універсальний імітаційний фасад, що яскраво ілюструють тексти Конституцій. Найвиразнішим прикладом тут була «сталінська Конституція 1936 року». Демократія та її чесноти вже давно увійшли до політичного жаргону автократів. Нині світ переживає добу масового ураження державних інститутів симулякром демократії, добу перетворення громадського діалогу на PR-технологічне полювання за виборцем, добу інфікування свідомості індивіда спокусами швидких чудесних перетворень, незалежно від того, є цей індивід інтелектуалом чи належить до категорії «прості люди». Мистецьку сугестію з боку демагогів, ментальність юрби, епідемію конформізму, масове політичне засліплення людей, параліч критичного мислення — усе це свого часу блискуче відтворив у славнозвісній п'єсі «Носороги» французький драматург Ежен Іонеско. Здавалось би, вже традиційні, добре осмислені європейською думкою та оплачені людськими життями ризики демократії пішли в небуття. Проте хвиля умонастроїв, що її породили останні президентські й парламентські вибори в Україні, з усією гостротою відживлюють необхідність відвертого філософського діалогу з таких тем, як «ліберальна демократія: ризики популізму та авторитаризму», «національна ідентичність і демократичні режими», «політичні перспективи е-демократії», «демократичні свободи і державний примус» тощо. Ясна річ, що не слід плекати ілюзій щодо чудодійного впливу такого діалогу на суспільні умонастрої. Утім, як засвідчує досвід, такий діалог завжди може завдати відчутного і, ймовірно, результативного удару по будь-якій монополії облуди.